

การพัฒนามาตรฐาน และตัวชี้วัดการดำเนินงาน ห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ The Development of TK Park Living Library Standards and Indicators

ดร. ชุติมา ลัจจันนท์

ดร. บุญศรี พรหมมาพันธุ์

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนามาตรฐานและตัวชี้วัดการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ 2) ตรวจสอบคุณภาพมาตรฐานและตัวชี้วัดการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ และ 3) จัดทำคู่มือมาตรฐานและตัวชี้วัดการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ วิธีดำเนินการวิจัย ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสนทนากลุ่มและแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา การตรวจสอบความตรงของเนื้อหาโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง การตรวจสอบความเที่ยงโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

สรุปผลการวิจัยพบว่า 1) มาตรฐานและตัวชี้วัดการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ มีจำนวน 5 มาตรฐาน 21 ประเด็นย่อย 100 ตัวชี้วัด 2) มาตรฐานทุกด้านมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากโดยมาตรฐานที่ 4 ด้านบุคลากรมีความเหมาะสมระดับมากที่สุด นอกนั้นอยู่ในระดับมาก และตัวชี้วัดทุกตัวเป็นตัวชี้วัดที่มีความเหมาะสม มีความตรงตามเนื้อหา และเป็นตัวชี้วัดสภาพที่เป็นจริงได้เหมาะสมระดับมาก และ 3) คู่มือมาตรฐานและตัวชี้วัดการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ มุ่งเน้นการนำมาตรฐานและตัวชี้วัดห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้และเกณฑ์การประเมินที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการประเมินและการพัฒนาห้องสมุดให้เป็นห้องสมุดมีชีวิต

คำสำคัญ มาตรฐานห้องสมุด ตัวชี้วัด ห้องสมุดมีชีวิต อุทยานการเรียนรู้ ห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้

Abstract

This research and development project aims at 1) improving Thailand Knowledge or TK park living library standards and indicators, 2) examining the qualities of the TK park living library standards and indicators, and 3) developing a manual for TK park living library standards and indicators.

Both quantitative and qualitative research methods were used. Research instruments included focus group discussions and questionnaire. Data analysis methods involved content analysis, Index of Items Objective Congruence (IOC), Cronbach's Alpha Coefficient, percentage, mean, standard deviation and t-test.

The results of the project revealed that 1) The TK Park living library had 5 standards, 21 sub-topics and 100 indicators, 2) The TK Park living library standard level was relatively high in every aspect, with the fourth standard, Personnel, 'the highest' and 'high' for the remaining standards. All TK Park living library indicators were found to be 'appropriate' with strong content validity which reflects reality at a high degree, 3) the manual for TK Park living library standards and indicators was developed to set forth the guiding principles and evaluation criteria for the development of TK Park living library.

Key words *Library Standards and Indicators, Living Library, TK Park Living Library*

หลักการและเหตุผล

สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ (สอว.) จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เน้นการปลูกฝังและส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและแสวงหาความรู้ด้วยทักษะหลากหลายทาง มีภารกิจหลัก 3 ประการ คือ การให้บริการห้องสมุดรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ การจัดการความรู้ การกระจายและถ่ายทอดองค์ความรู้ สอว.ได้สั่งสม กระจาย จุดประกายและถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องห้องสมุดมีชีวิตในสังคมไทย ตามภารกิจมาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ พ.ศ. 2548 แล้ว และตั้งแต่พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา สอว.ได้กำหนดบทบาทองค์กรให้เป็น ศูนย์วิจัยและพัฒนา (R&D Center) ด้านห้องสมุดมีชีวิต พ.ศ. 2553 และได้จัดให้มีการบริหารจัดการความรู้ห้องสมุดมีชีวิตด้วยกระบวนการวิจัยอย่างมีระบบโดยจัดให้มีโครงการติดตามประเมินผลโครงการอบรมและประกวดห้องสมุดมีชีวิต และโครงการวิจัยการสังเคราะห์องค์ความรู้ห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ขึ้น

ผลการติดตามประเมินผลโครงการอบรมและประกวดห้องสมุดมีชีวิต ครั้งที่ 2 จัดโดยสำนักงานอุทยานการเรียนรู้ (ชูดิมา ลัจจานันท์; และ บุญศรี พรหมมาพันธุ์. 2553) พบว่าโครงการนี้โดยรวมมีความเหมาะสมในการดำเนินงาน มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ระดับมาก ได้ก่อให้เกิดความตื่นตัว ความตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการพัฒนาห้องสมุดมีชีวิต ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ยั่งยืนของชุมชน การส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ใฝ่รู้ และรักการเรียนรู้แก่ผู้ใช้บริการ ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต และขับเคลื่อนชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้และสังคมการเรียนรู้ สร้างเจตคติที่ดี ความพึงพอใจและความภาคภูมิใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย การได้รับรางวัลทำให้ห้องสมุดเป็นที่รู้จัก มีผู้มาศึกษาดูงาน เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและภาพลักษณ์ใหม่ของห้องสมุดและสร้างโอกาสในการพัฒนางานต่อเนื่องผลการประเมินด้านกระบวนการผลิตโครงการและผลลัพธ์ของโครงการ พบว่า ทุกด้านมีความเหมาะสมระดับมาก บรรณารักษ์ผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจต่อโครงการโดยรวมระดับมาก ตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาห้องสมุดมีชีวิตที่ได้รับ มีเจตคติที่ดี มีความสามารถ ทักษะและประสบการณ์ในการพัฒนาห้องสมุดมีชีวิต นำความรู้และประสบการณ์ และแนวคิดเชิงกลยุทธ์ไปใช้และมีเจตคติที่ดีในการพัฒนาห้องสมุดมีชีวิตโดยคำนึงถึงเอกลักษณ์ตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน และห้องสมุดได้รับการพัฒนาทางกายภาพ ภูมิทัศน์ สภาพแวดล้อม และการออกแบบภายในได้รับการสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้และความรับผิดชอบต่อสังคมและพัฒนาคุณภาพการบริการ เป็นห้องสมุดมีชีวิตและแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัย ผู้ใช้บริการมีจำนวนเพิ่มขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญในการพัฒนาห้องสมุดมีชีวิตให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ตลอดชีวิตที่ยั่งยืนของชุมชน และให้ความร่วมมือ สนับสนุนบทบาทและการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตในการขับเคลื่อนชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้ห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ (ชูดิมา ลัจจานันท์; กาญจนา ใจกว้าง; และมาลี ล้ำสกุล. 2554) พบว่าห้องสมุดมีชีวิตเป็นการเติมชีวิตให้ห้องสมุดโดยมุ่งเน้น “ความใหม่และทันสมัย” “ความสวยงาม” “ความสนุกสนานเพลิดเพลิน” “ความหลากหลาย” “ความเคลื่อนไหว” และ “ความสะดวก” ความสำเร็จของห้องสมุดมีชีวิตเกิดจากการบูรณาการองค์ความรู้การบริหารจัดการแนวใหม่ ครอบคลุมการจัดทำยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม การสร้างความร่วมมือและเครือข่าย การบริหารจัดการโครงการ การบริหารจัดการปัญหา การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ การตลาด การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร การใช้ศักยภาพจากแหล่งความรู้และความเชี่ยวชาญจากหน่วยงานภายนอก และการติดตามและประเมินผล ห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญสามด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านสาระและกิจกรรม และด้านการบริหารจัดการ ห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้จึงจัดเป็นนวัตกรรมห้อง

สมุดที่ให้บริการประชาชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยผู้ใช้เป็นศูนย์กลางในบริบทของสังคมไทย ทั้งโดยองค์รวม และในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ของห้องสมุด ด้านนวัตกรรมกระบวนการดำเนินงานห้องสมุด และด้านนวัตกรรมการบริหารห้องสมุดมีชีวิต โดยรวมนำไปสู่นวัตกรรมการเรียนรู้ผ่านมิติห้องสมุดเพื่อการศึกษตลอดชีวิต ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพลักษณะใหม่ของห้องสมุดและสร้างความสามารถในการแข่งขัน

ห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้เกิดจากการตกผลึกความรู้และประสบการณ์ ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติของผู้บริหารและบุคลากรสอร. เครือข่ายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย บนรากฐานของการบูรณาการองค์ความรู้สหวิทยาการ นำมาสู่ต้นแบบห้องสมุดมีชีวิตที่มีบทบาททั้งในการเป็นห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้และศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมจนเป็นที่ประจักษ์ โดยเฉพาะในด้านการสร้างนิสัยรักการอ่าน นักอ่าน นักคิด นักปฏิบัติ การจุดประกายความคิด แรงบันดาลใจและสร้างความตื่นตัวเรื่องห้องสมุดมีชีวิต การเป็นแหล่งศึกษาดูงาน สอนงาน ฝึกงาน และประเด็นการวิจัยต้นแบบห้องสมุดมีชีวิตและวิธีการสร้างสรรค์การเรียนรู้ การเป็นต้นแบบห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน และเป็นพลังขับเคลื่อนการร่วมสร้างสรรค์สังคมการเรียนรู้

จากผลการวิจัยและการสังเคราะห์องค์ความรู้ห้องสมุดมีชีวิตที่ยืนยันความสำเร็จของสอร. ดังกล่าว สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ในฐานะต้นแบบและผู้จุดประกายห้องสมุดมีชีวิตในสังคมไทยจึงตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องนำองค์ความรู้ที่มีไปสู่การพัฒนาเป็นมาตรฐานและตัวชี้วัดห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้และจัดทำเป็นคู่มือถ่ายทอดองค์ความรู้และพัฒนาห้องสมุดมีชีวิต รูปแบบอุทยานการเรียนรู้ เผยแพร่ให้กับห้องสมุดและหน่วยงานต่างๆนำไปประยุกต์ใช้อันจะนำไปสู่การพัฒนาและการส่งเสริมให้มีห้องสมุดมีชีวิตที่ได้มาตรฐานตลอดจนการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต การสร้างและการขับเคลื่อนสังคมไทยให้เป็นสังคมการอ่านและการเรียนรู้อย่างแท้จริงและเป็นกลไกสนับสนุนวาระแห่งชาติเรื่องการอ่านให้เข้มแข็งและยั่งยืน

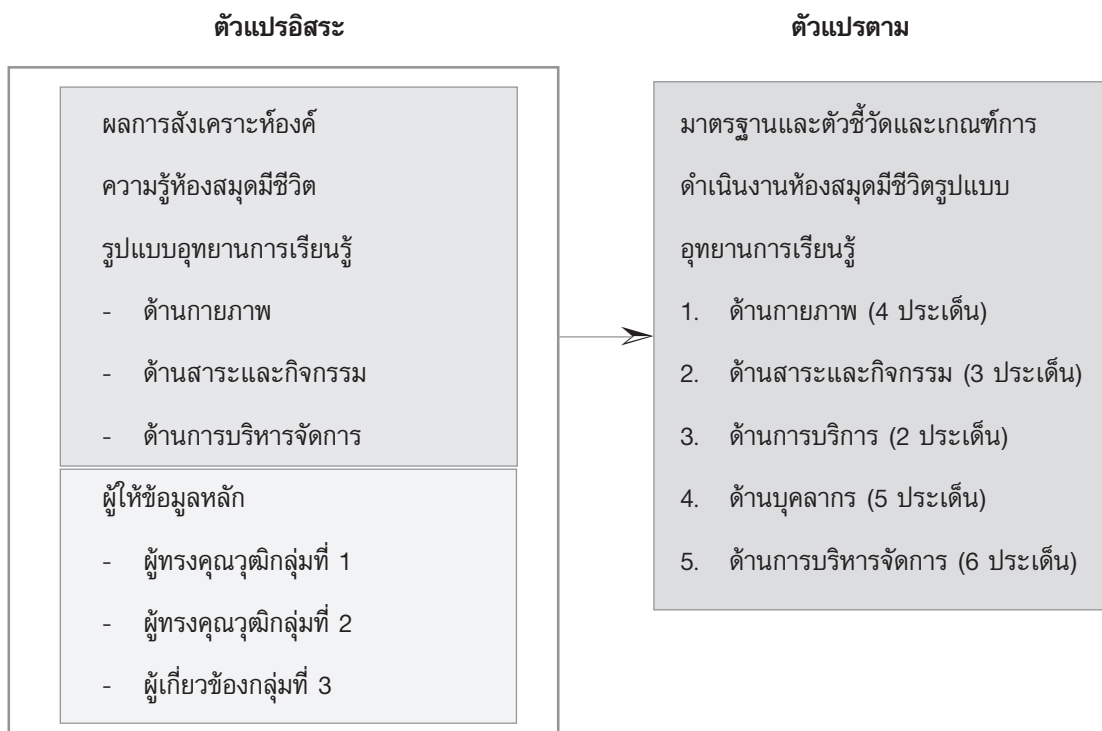
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนามาตรฐาน และตัวชี้วัดการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต รูปแบบอุทยานการเรียนรู้
2. เพื่อตรวจสอบคุณภาพมาตรฐาน และตัวชี้วัดการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต รูปแบบอุทยานการเรียนรู้
3. เพื่อจัดทำคู่มือมาตรฐานและตัวชี้วัดการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต รูปแบบอุทยาน การเรียนรู้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ได้มาตรฐานและตัวชี้วัดการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต รูปแบบอุทยานการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ เป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาห้องสมุด
2. สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ สามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นเครื่องมือพัฒนา กำกับ และติดตามการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต อันจะนำไปสู่การพัฒนาความเป็นมาตรฐาน ของห้องสมุดมีชีวิตในบริบทที่เหมาะสมกับสังคมไทย
3. ห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ ตลอดจนสถานศึกษาและวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์และศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัย มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและการขยายองค์ความรู้เพื่ออำนวยความสะดวกต่อวงวิชาการ วิชาชีพและสังคม

กรอบแนวคิดการวิจัย

เครื่องมือวิจัยได้แก่ แบบสอบถามและแบบสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความตรง ความเที่ยง ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (T-test) และการวิเคราะห์เนื้อหา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วยบุคคล 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ผู้บริหาร ผู้กำหนดนโยบาย ผู้กำหนดทิศทางของ สอว. และ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการศึกษา บรรณารักษศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ การบริหารจัดการ ที่มีผลงานและประสบการณ์เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน กลุ่มที่ 2 นักวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในสำนักงานอุทยานการเรียนรู้ จำแนกตามส่วนงานทั้ง 4 ส่วน ผู้เกี่ยวข้องกับ สอว. ทางด้านวิชาการและเครือข่ายห้องสมุดมีชีวิต เลือกแบบเจาะจงจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมการอบรมและการประกวดห้องสมุดมีชีวิต และได้รับรางวัลการประกวดเครือข่ายของ สอว. ผู้ใช้บริการ นักวิชาการ นักวิชาชีพ จำนวน 10 คน เลือกแบบเจาะจงจากที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมของ สอว. ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง จำนวน 50 คน และกลุ่มที่ 3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการอบรมและการประกวดห้องสมุดมีชีวิต เพื่อตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ความเหมาะสมของตัวชี้วัดและสภาพที่เป็นจริง โดยใช้วิธีเลือกแบบหลายขั้นตอน จำนวน 30 คน

เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย แบบสนทนากลุ่ม แบบสอบถาม ซึ่งมีประเด็นคำถามครอบคลุมเนื้อหาเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ การวิจัยเอกสารโดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากผลการวิจัยการพัฒนาคำถามห้องสมุดมีชีวิต รูปแบบอุทยานการเรียนรู้ การประชุมสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 1 การสอบถามโดยส่งแบบสอบถามของมาตรฐานตัวชี้วัดและเกณฑ์ให้ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 2 และการสอบถามโดยส่งแบบสอบถามเพื่อหาความเที่ยงและความเหมาะสมของมาตรฐานและตัวชี้วัดและสภาพที่เป็นจริง ให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 3

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยพบว่า ร่างมาตรฐานและตัวชี้วัดการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจากการประชุมสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 1 มีจำนวน 5 มาตรฐาน 21 ประเด็นย่อย และจำนวน 100 ตัว มีค่าเหมาะสม และมีความตรงตามเนื้อหา ทุกตัว โดยมีค่าระหว่าง .70-1.00 สรุปได้ว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นตัวชี้วัดที่มีความเหมาะสม

2. ผลจากการทดสอบความตรงตามเกณฑ์ซึ่งกำหนดค่าเฉลี่ย ($\bar{X} > 3.50$) โดยการทดสอบค่าทีพบว่า ตัวชี้วัดที่มีความแตกต่างจากเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 100 ตัวชี้วัด โดย 2 ตัวชี้วัดมีค่าไม่แตกต่างจากเกณฑ์ ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 ด้านกายภาพ ตัวชี้วัด ได้แก่ การจัดมุมบริการน้ำดื่มหรือการจำหน่ายเครื่องดื่ม/อาหารว่าง และมาตรฐานที่ 2 ด้านสาระและกิจกรรม ตัวชี้วัด ได้แก่ สื่อการเรียนรู้มีบริการสำหรับผู้พิการ

3. เมื่อพิจารณาความเหมาะสมของมาตรฐานและตัวชี้วัดและสภาพที่เป็นจริงพบว่า

มาตรฐาน 1 ด้านกายภาพ ตัวชี้วัดที่พัฒนาเหมาะสมระดับมากที่สุด ได้แก่ ประเด็นย่อยการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายใน ตัวชี้วัดคือสภาพแวดล้อมภายในปลอดภัยและสะอาด ($\bar{X} = 4.53$) ตัวชี้วัดที่มีความเหมาะสมระดับปานกลาง ได้แก่ ประเด็นย่อยการจัดสภาพแวดล้อมภายนอก ตัวชี้วัดคือ การออกแบบพื้นที่เอื้ออำนวยในการใช้บริการสำหรับผู้พิการ ($\bar{X} = 3.47$) นอกนั้นมีความเหมาะสมระดับมากทุกข้อ

ตัวชี้วัดสภาพที่เป็นจริงมีความเหมาะสมระดับปานกลางได้แก่ประเด็นย่อยการจัดสภาพแวดล้อมภายนอก ตัวชี้วัดคือ พสมพสนสะท้อนอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.20$) และการออกแบบพื้นที่เอื้ออำนวยในการใช้บริการสำหรับผู้พิการ ($\bar{X} = 2.85$) ประเด็นย่อยการจัดแบ่งพื้นที่ใช้สอย ตัวชี้วัด คือการจัดแบ่งพื้นที่ตามกลุ่มอายุ ($\bar{X} = 3.45$) นอกนั้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ

มาตรฐานที่ 2 ด้านสาระและกิจกรรม พบว่า ตัวชี้วัดที่พัฒนาเหมาะสมระดับมากที่สุด ได้แก่ ประเด็นย่อยความหลากหลายและเนื้อหาของกิจกรรมที่จัด ตัวชี้วัดคือการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.53$) นอกนั้นมีความเหมาะสมระดับมากทุกข้อ

ตัวชี้วัดสภาพที่เป็นจริงมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ

มาตรฐานที่ 3 ด้านการบริหาร พบว่า ตัวชี้วัดที่พัฒนาและตัวชี้วัดสภาพที่เป็นจริงมีความเหมาะสมระดับมากทุกข้อ

มาตรฐานที่ 4 ด้านบุคลากร พบว่า ตัวชี้วัดที่พัฒนาเหมาะสมระดับมากที่สุด ได้แก่ ประเด็นย่อยเจตคติ ตัวชี้วัดคือ มนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.67$) จิตบริการ ($\bar{X} = 4.60$) เจตคติที่ดีต่อวิชาชีพและการรับฟังและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ($\bar{X} = 4.53$) นอกนั้นมีความเหมาะสมระดับมากทุกข้อ

ตัวชี้วัดสภาพที่เป็นจริง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ

มาตรฐานที่ 5 ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ตัวชี้วัดที่พัฒนาเหมาะสมระดับมากที่สุด ได้แก่ ประเด็นย่อยด้านการบริหารจัดการ ตัวชี้วัดคือ แผนพัฒนาห้องสมุดสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจหรือนโยบายของต้นสังกัด ($\bar{X} = 4.57$) นอกนั้นมีความเหมาะสมระดับมากทุกข้อ

ตัวชี้วัดสภาพที่เป็นจริงมีความเหมาะสมระดับมากทุกข้อ

4. ผลจากการทดสอบค่าความเที่ยงพบว่า มาตรฐานทุกด้านมีค่าความเที่ยงสูง (มีค่ามากกว่าเกณฑ์ .70) ดังนี้

มาตรฐาน 1	ด้านกายภาพ	มีค่าเท่ากับ .924
มาตรฐาน 2	ด้านสาระและกิจกรรม	มีค่าเท่ากับ .963
มาตรฐาน 3	ด้านการบริการ	มีค่าเท่ากับ .927
มาตรฐาน 4	ด้านบุคลากร	มีค่าเท่ากับ .981
มาตรฐาน 5	ด้านการบริหารจัดการ	มีค่าเท่ากับ .961
ค่าความเที่ยงรวมทั้งฉบับเท่ากับ		.987

5. มาตรฐาน และตัวชี้วัดห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ ประกอบด้วย มาตรฐาน 5 มาตรฐาน 21 ประเด็นย่อย จำนวน 100 ตัวชี้วัด ดังนี้

มาตรฐาน 1 ด้านกายภาพ

1.1 ความสะดวกในการเข้าถึงและการใช้บริการ

- 1.1.1 ที่ตั้งอยู่ในย่านชุมชน
- 1.1.2 การคมนาคมสะดวก มีรถประจำทาง/บริการสาธารณะผ่าน
- 1.1.3 ตั้งอยู่ใกล้สถานศึกษา
- 1.1.4 ป้ายบอกทางหรือการสื่อสารชัดเจนให้สามารถเข้าถึงห้องสมุดได้

1.2 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายใน

- 1.2.1 บรรยากาศผ่อนคลาย อบอุ่น เป็นกันเอง
- 1.2.2 สภาพแวดล้อมภายในปลอดภัยและสะอาดตา
- 1.2.3 การจัดระบบแสงสว่างคำนึงถึงการประหยัดพลังงาน
- 1.2.4 ระบบการถ่ายเทอากาศดี
- 1.2.5 การมองเห็นกันได้อย่างทั่วถึง

1.3 การจัดสภาพแวดล้อมภายนอก

- 1.3.1 การออกแบบตกแต่งสร้างสรรค์
- 1.3.2 สะอาด สวยงาม เชิญชวนให้เข้าใช้บริการ
- 1.3.3 พลมพसान สะท้อนอัตลักษณ์ของท้องถิ่น
- 1.3.4 โต๊ะ เก้าอี้ ชั้นหนังสือสามารถเคลื่อนย้ายได้ง่าย
- 1.3.5 การออกแบบพื้นที่เอื้ออำนวยในการใช้บริการสำหรับผู้พิการ

1.4 การจัดแบ่งพื้นที่ใช้สอย (Zoning) สอดคล้องกับพฤติกรรมความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย

การใช้งานและลักษณะการให้บริการ

- 1.4.1 การจัดแบ่งพื้นที่ตามกลุ่มอายุ
- 1.4.2 การจัดแบ่งพื้นที่เอนกประสงค์สอดคล้องกับการให้บริการ
- 1.4.3 การจัดแบ่งพื้นที่เอนกประสงค์สอดคล้องกับพฤติกรรมและความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย
- 1.4.4 การออกแบบพื้นที่สะดวกต่อการให้บริการ
- 1.4.5 การจัดมุมบริการน้ำดื่ม หรือการจำหน่ายเครื่องดื่ม/อาหารว่าง

มาตรฐาน 2 ด้านสาระและกิจกรรม

2.1 มีสื่อการเรียนรู้เหมาะสมและอยู่ในสภาพพร้อมใช้

- 2.1.1 สื่อการเรียนรู้มีหลากหลายรูปแบบทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์
- 2.1.2 สื่อการเรียนรู้มีเนื้อหาหลากหลายประเภททั้งวิชาการ สารคดี บันเทิงคดี
- 2.1.3 สื่อการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย
- 2.1.4 สื่อการเรียนรู้มีเนื้อหาส่งเสริมการเรียนรู้
- 2.1.5 สื่อการเรียนรู้สอดคล้องและเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น
- 2.1.6 สื่อการเรียนรู้มีบริการสำหรับผู้พิการ
- 2.1.7 สื่อการเรียนรู้อยู่ในความสนใจและสอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคม
- 2.1.8 สื่อการเรียนรู้จัดหมวดหมู่อย่างเป็นระบบสะดวกต่อการใช้บริการ
- 2.1.9 เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์อำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ในการเข้าถึง/สืบค้นทรัพยากรสารสนเทศ/สื่อการเรียนรู้
- 2.1.10 สื่อการเรียนรู้มีการบำรุงรักษาให้พร้อมใช้งาน

ด้านกิจกรรม

2.2 ความหลากหลายและเนื้อหาของกิจกรรมที่จัด

- 2.2.1 กิจกรรมที่จัดมีความหลากหลาย
- 2.2.2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้
- 2.2.3 การจัดกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
- 2.2.4 การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิต
- 2.2.5 การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 2.2.6 การจัดกิจกรรมกระตุ้นให้เกิดการค้นคว้าและเรียนรู้ เพิ่มเติมผ่านหนังสือและสื่อการเรียนรู้อื่นๆ
- 2.2.7 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เสนอกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงด้วยการปฏิบัติ

2.3 ความต่อเนื่องและครอบคลุมของกิจกรรมที่จัด

- 2.3.1 การจัดกิจกรรมดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
- 2.3.2 การจัดกิจกรรมครอบคลุมทุกกลุ่มผู้ใช้บริการ
- 2.3.3 การจัดกิจกรรมสำหรับกลุ่มเป้าหมายทั้งผู้ใช้และผู้ยังไม่เคยใช้บริการห้องสมุด

มาตรฐาน 3 ด้านการบริการ

3.1 การจัดบริการเชิงรุกถึงกลุ่มเป้าหมาย

- 3.1.1 การจัดระบบบริการที่เอื้อต่อการใช้บริการด้วยตนเอง
- 3.1.2 การจัดบริการเชิงรุกถึงกลุ่มเป้าหมายทั้งผู้ใช้และผู้ยังไม่เคยใช้บริการ
- 3.1.3 การจัดบริการสอดคล้องกับความต้องการและแสดงความเอื้ออาทรต่อผู้ใช้

3.2 ความพึงพอใจของผู้ใช้ต่อคุณภาพการบริการ

- 3.2.1 ความสะดวก รวดเร็วในการรับบริการ
- 3.2.2 การได้รับบริการตรงกับความต้องการ
- 3.2.3 การได้รับบริการที่เชื่อถือได้
- 3.2.4 ความเอื้ออาทรของผู้ให้บริการ
- 3.2.5 ความสามารถในการตอบคำถามและให้คำแนะนำของผู้ให้บริการ
- 3.2.6 ความเพียงพอของสื่อการเรียนรู้ที่มีให้บริการ
- 3.2.7 ความทันสมัยของสื่อการเรียนรู้ที่มีให้บริการ

มาตรฐาน 4 ด้านบุคลากร

ด้านผู้บริหาร

4.1 วิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ

- 4.1.1 ผู้นำการเปลี่ยนแปลง
- 4.1.2 ผู้นำเชิงกลยุทธ์
- 4.1.3 ความคิดสร้างสรรค์
- 4.1.4 ความสามารถในการตัดสินใจ
- 4.1.5 วิสัยทัศน์ทางการศึกษา เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และการจัด

กระบวนการเรียนรู้

4.2 การเป็นนักจัดการและนักประสานงาน

- 4.2.1 ความสามารถในการวางแผนกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์
- 4.2.2 ความสามารถในการบริหารจัดการองค์การและบุคลากร
- 4.2.3 ความสามารถในการสื่อสารภายในองค์กร
- 4.2.4 ความสามารถในการสื่อสารภายนอกองค์กร
- 4.2.5 ความสามารถในการประสานงานและทำงานร่วมกับบุคคลและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง
- 4.2.6 ใจกว้าง ยอมรับการเปลี่ยนแปลง

ด้านผู้ปฏิบัติงาน

4.3 ความรู้ ความคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับห้องสมุดมีชีวิต

- 4.3.1 นิสัยรักการอ่านและใฝ่รู้
- 4.3.2 ความคิดสร้างสรรค์
- 4.3.3 ความคิดเชิงวิเคราะห์
- 4.3.4 ความเข้าใจแนวคิด หลักการและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับห้องสมุดมีชีวิต

4.4 ด้านเจตคติ

- 4.4.1 จิตบริการ
- 4.4.2 มนุษย์สัมพันธ์
- 4.4.3 เจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ
- 4.4.4 การรับฟังและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น
- 4.4.5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้ร่วมงานและบุคคลอื่น

4.5 ด้านทักษะ

- 4.5.1 ทักษะการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้
- 4.5.2 ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
- 4.5.3 ทักษะการสื่อสาร
- 4.5.4 ทักษะการประชาสัมพันธ์เชิงรุก
- 4.5.5 ทักษะการแก้ปัญหา / การจัดการปัญหา
- 4.5.6 ทักษะการทำงานได้หลายด้าน
- 4.5.7 ทักษะการประสานงาน
- 4.5.8 ทักษะการทำงานเป็นทีม
- 4.5.9 การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐาน 5 ด้านการบริหารจัดการ

5.1 แผนพัฒนาห้องสมุดมีความชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

- 5.1.1 แผนพัฒนาห้องสมุดสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ หรือนโยบายของต้นสังกัด
- 5.1.2 แผนพัฒนาห้องสมุดมีความชัดเจน
- 5.1.3 แผนพัฒนาห้องสมุดสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

5.2 การมีส่วนร่วมของผู้ใช้ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และชุมชน

5.2.1 ผู้ใช้มีส่วนร่วมในการวางแผน การบริหารจัดการหรือดำเนินงานห้องสมุด

5.2.2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารจัดการหรือดำเนินงานห้องสมุด

5.2.3 กิจกรรมที่ผู้ใช้ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือชุมชนร่วมกันจัดเพื่อพัฒนาห้องสมุด

5.3 การสร้างเครือข่าย

5.3.1 การสร้างเครือข่ายห้องสมุดอย่างเป็นทางการ

5.3.2 การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นทางการ

5.3.3 การสร้างและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายกลุ่มสมาชิก / ผู้ใช้บริการ

5.3.4 กิจกรรมร่วมกับเครือข่ายห้องสมุดเครือข่ายหน่วยงานอื่นๆ และเครือข่ายสมาชิก

5.4 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการ การบริการและการเข้าถึงข้อมูลของ

ห้องสมุด

5.4.1 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการของผู้บริหาร / ผู้ปฏิบัติงาน

5.4.2 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริการผู้ใช้ของผู้ปฏิบัติงาน

5.4.3 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์

5.4.4 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการใช้บริการด้วยตนเอง

5.5 การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ถึงกลุ่มเป้าหมาย

5.5.1 การสื่อสารชัดเจน

5.5.2 การสื่อสารมีหลากหลายช่องทาง

5.5.3 การประชาสัมพันธ์เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

5.5.4 การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อที่หลากหลาย

5.6 สถิติการใช้บริการและการเข้าร่วมกิจกรรม

5.6.1 ผู้ใช้บริการเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา

5.6.2 การใช้บริการเพิ่มขึ้น

5.6.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา

5.6.4 สื่อการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา

5.7. การประเมินผลการบริหารจัดการและการดำเนินการห้องสมุดมีชีวิต

5.7.1 รายงานสรุปผลการดำเนินงานตามแผน

5.7.2 การนำสถิติ และผลสรุปการดำเนินงานมาใช้ในการวางแผนและพัฒนางาน

6. เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ พิจารณา 2 ประเด็นคือ 1) คุณภาพในแต่ละด้าน ต้องผ่านเกณฑ์ค่าเฉลี่ยรวมที่กำหนดไว้ในมาตรฐานแต่ละด้าน ซึ่งมีค่าน้ำหนักไม่เท่ากัน และ 2) เมื่อพิจารณาคุณภาพในภาพรวม โดยคำนวณค่าถ่วงน้ำหนักแล้ว ต้องมีค่าเฉลี่ยรวม มากกว่า 3.50 ($\bar{X} > 3.50$) จึงถือว่าผ่านเกณฑ์ดังรายละเอียดในตาราง

มาตรฐาน	จำนวน ประเด็นย่อย	จำนวน ตัวชี้วัด	ค่า น้ำหนัก	เกณฑ์ผ่านค่า เฉลี่ยรวม (\bar{X})
1. ด้านกายภาพ	4	18	2	>3.50
2. ด้านสาระและกิจกรรม	3	19	3	>3.50
3. ด้านการบริการ	2	10	2	>3.50
4. ด้านบุคลากร	5	29	2	>3.50
5. ด้านการบริหารจัดการ	7	24	1	>3.50
เฉลี่ยรวม	21	100	10	>3.50

การอภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยพบว่า มาตรฐานและตัวชี้วัดการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ที่พัฒนาประกอบด้วย 5 มาตรฐาน 21 ประเด็นย่อย มีจำนวนทั้งสิ้น 102 ข้อ ได้แก่ มาตรฐานด้านกายภาพ จำนวน 19 ข้อ มาตรฐานด้านสาระและกิจกรรม จำนวน 20 ข้อ มาตรฐานด้านการบริการ จำนวน 10 ข้อ มาตรฐานด้านบุคลากร จำนวน 29 ข้อ และมาตรฐานด้านการบริหารจัดการ จำนวน 24 ข้อ ซึ่งทุกตัวชี้วัดมีค่าความตรงมากกว่า .50 ทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่าตัวชี้วัดแต่ละตัวมีความตรงตามเนื้อหาและสอดคล้องกับมาตรฐานห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้

การที่ผลวิจัยสอดคล้องกันเช่นนี้เป็นเพราะการพัฒนาตัวชี้วัดดังกล่าว นักวิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามพัฒนามาตรฐานและตัวชี้วัดด้วยกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบ เช่นเดียวกับงานวิจัยและพัฒนามาตรฐาน

และตัวชี้วัดอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด (จารุณี ปิณะเจริญ. 2546; อนุญา ทิมเกตุ. 2546; วิมานพร รูปใหญ่. 2547; ชุติมา ลัจจานันท์. 2548; 2554; ชุติมา ลัจจานันท์; บุญศรี พรหมมาพันธุ์; และ ศิริพร ลัจจานันท์. 2549; สุวิมล ว่องวาณิช; และคณะ. 2552) นอกจากนี้ยังได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ตรงและเกี่ยวข้องกับห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้กลุ่มต่างๆ ทั้งผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน นักวิชาการ นักวิจัย ผู้ปฏิบัติงาน ผู้เข้าร่วมโครงการกิจกรรม เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการจัดประชุมและสนทนากลุ่ม

2. ผลการวิจัยพบว่ามาตรฐานทุกด้านมีความเหมาะสมโดยรวมระดับมาก และมาตรฐานแต่ละด้านมีความครอบคลุมและสอดคล้องกับมาตรฐานห้องสมุด พ.ศ. 2549 และมาตรฐานห้องสมุดประชาชน พ.ศ. 2550 ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ รวมทั้งมาตรฐาน 3 ดี ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2552 แม้จะมีจุดเน้นต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยและพัฒนาห้องสมุดประชาชนของชุติมา ลัจจานันท์ (2549) ผลการพัฒนาตัวชี้วัดผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน ของชุติมา ลัจจานันท์ บุญศรี พรหมมาพันธุ์ และศิริพร ลัจจานันท์ (2549) และผลการสังเคราะห์องค์ความรู้ห้องสมุดมีชีวิตของชุติมา ลัจจานันท์ กาญจนา ใจกว้าง และมาลี ล้ำสกุล (2554) นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่ามาตรฐานที่ 4 ด้านบุคลากรมีความเหมาะสมระดับมากที่สุด เนื่องจากบุคลากรคือทรัพยากรการบริหารที่สำคัญขององค์การและปัจจัยขับเคลื่อนองค์ประกอบอื่นๆ ไปสู่ความสำเร็จ

มาตรฐานที่มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมระดับมากเป็นอันดับรอง ได้แก่ มาตรฐานที่ 3 ด้านการบริการ และมาตรฐานที่ 2 ด้านสาระและกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกันและสอดคล้องกับหลักวิชาการที่เน้นห้องสมุดเป็นองค์การการบริการและการบริการคือหัวใจของห้องสมุด และสอดคล้องกับผลการวิจัยห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ของอภิรดี กันเดซ (2551) ซึ่งศึกษาแนวโน้มการพัฒนาารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ใน พ.ศ. 2560 พบว่าห้องสมุดประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศต่างมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งสู่การเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมีทิศทางการดำเนินงานที่สนองความต้องการของประชาชน เน้นการให้บริการโดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้บริการโดยเท่าเทียมและทั่วถึง เน้นการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่หลากหลายและตรงใจผู้รับบริการ และอนาคตภาพการเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่กระจายอยู่ในทุกพื้นที่ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. ผลการวิเคราะห์ความตรงตามเกณฑ์โดยการทดสอบค่าที พบว่า มาตรฐานที่ 5 ด้าน 21 ประเด็นย่อย จำนวน 102 ตัวชี้วัด ทุกตัวชี้วัดมีความตรงตามเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นตัวชี้วัด 2 ตัว ที่มีค่าไม่ต่างจากเกณฑ์ ($\bar{X} > 3.50$) คือ มาตรฐานด้านกายภาพ เกี่ยวกับการจัดแบ่งพื้นที่ใช้สอย (zoning) ได้แก่ การจัดมุมบริการน้ำดื่มหรือการจำหน่ายเครื่องดื่ม/อาหารว่าง และมาตรฐานด้านสาระและกิจกรรม เรื่องสื่อการ

เรียนรู้อบรมบริการสำหรับผู้พิการ โดย 2 ตัวชี้วัดที่กลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องมีความเห็นว่ายังเป็นตัวชี้วัดที่ไม่เหมาะสมเมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่า การจัดมุมบริการน้ำดื่มหรือการจำหน่ายเครื่องดื่ม/อาหารว่างมีค่าไม่สูงมากเกือบอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} 3.51) และตัวชี้วัดเรื่องสื่อการเรียนรู้อบรมบริการสำหรับผู้พิการ (\bar{X} 3.64, S.D. = 1.04) เมื่อสังเกตค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นที่แตกต่างกระจายกันมาก มีค่ามากกว่าข้ออื่นๆ ที่มีค่าการกระจายไม่ถึง 1.00 จึงเป็นไปได้ว่ากลุ่มผู้เกี่ยวข้องมีความเห็นว่าตัวชี้วัด 2 ข้อนี้อาจจะยังไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้วัดในขณะนี้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความไม่พร้อมของห้องสมุดซึ่งพบได้จากผลการวิจัยการประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยตามมาตรฐานห้องสมุดประชาชนและตัวชี้วัดที่ได้พัฒนาขึ้นของชุดมา ลัจจานันท์ บุญศรี พรหมมาพันธุ์ และศิริพร ลัจจานันท์ (2550) พบว่าห้องสมุดส่วนใหญ่มีบุคลากรห้องสมุดจำนวน 1 – 2 คน และมีปัญหางบประมาณและการเงินระดับสูงสุด ดังนั้นบรรณารักษ์ห้องสมุดส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญกับบริการและกิจกรรมหลักในวิชาชีพสำหรับบุคคลโดยทั่วไป

อย่างไรก็ตามในอนาคตประเด็นย่อยเหล่านี้ก็ควรได้รับการพิจารณาตามความพร้อมของห้องสมุดเนื่องจากนโยบายของสังคมไทยและสังคมโลกได้ขยายโอกาสการบริการแก่ผู้พิการเพิ่มมากขึ้น ห้องสมุดในฐานะสถาบันของสังคมจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญและเริ่มคำนึงถึงประเด็นนี้ด้วย เช่นเดียวกับประเด็นเรื่องการจัดมุมบริการน้ำดื่มหรือการจำหน่ายเครื่องดื่ม/อาหารว่าง น่าจะเกิดจากสาเหตุเดียวกัน แต่ห้องสมุดควรต้องคำนึงถึงเพราะเป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนคุณภาพการบริการที่แสดงถึงความห่วงใยและเอาใจใส่ผู้ใช้บริการ

4. ผลจากการนำตัวชี้วัดไปให้ผู้เกี่ยวข้องคือบรรณารักษ์ที่เข้าร่วมโครงการอบรมและประกวดห้องสมุดมีชีวิตทั้งที่ ได้รับรางวัลและไม่ได้รับรางวัลจากการประกวดได้ประเมินตนเองตามสภาพจริงถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ พบว่าตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมสามารถวัดได้ตามสภาพจริงในระดับที่สอดคล้องใกล้เคียงกัน แสดงว่าในสภาพจริงตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ได้ การที่ผลวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะนักวิจัยได้พัฒนาตัวชี้วัดตามทฤษฎีหลักวิชาการและกรอบแนวทางการวิจัยและพัฒนา โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องพิจารณาร่วมกันเพื่อให้ได้ตัวชี้วัดที่เหมาะสมและเป็นไปได้จริง จึงทำให้ผลการวิจัยสนับสนุนได้ว่าเป็นตัวชี้วัดที่สามารถนำไปใช้ได้จริง

นอกจากนี้ยังเกิดจากจุดแข็งคือเกณฑ์การประเมิน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยรวมมากกว่า 3.50 ($\bar{X} > 3.50$) คุณภาพในแต่ละด้านต้องผ่านเกณฑ์ค่าเฉลี่ยรวมกำหนดไว้ในแต่ละด้าน ซึ่งมีค่าน้ำหนักไม่เท่ากัน และเมื่อพิจารณาคุณภาพในภาพรวม ต้องมีค่าเฉลี่ยรวมมากกว่า 3.50 จึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์คุณภาพ การกำหนดเกณฑ์เช่นนี้เป็นไปอย่างเหมาะสมตามหลักการใช้สถิติ เพราะค่าเฉลี่ยเป็นสถิติที่ใช้คำตอบทุกค่ามาคำนวณซึ่งเหมาะสม

กับแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นมาตรฐานค่าที่สามารถระบุความคิดเห็นออกมาเป็นปริมาณมากน้อยได้ นอกจากนี้เกณฑ์ดังกล่าวยังมีความเป็นมาตรฐานเชื่อถือได้เนื่องจากเป็นผลจากการประชุมระดมความคิดถึง 2 ครั้งของกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 10 คน ซึ่งเป็นผู้บริหารผู้มีประสบการณ์สูงเกี่ยวข้องกับห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ นักวิชาการ นักวิจัย ตัวแทนจากสมาคมวิชาชีพและบรรณารักษ์ทั้งห้องสมุดประชาชนและห้องสมุดโรงเรียนได้พิจารณาร่วมกันแล้วเห็นว่าเกณฑ์ดังกล่าวมีความเหมาะสม

5. ผลจากการทดสอบความเที่ยง พบว่ามาตรฐานทุกด้านมีค่าความเที่ยงสูง ทั้งนี้เป็นเพราะนักวิจัยได้นำตัวชี้วัดไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องจำนวน 30 คน โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมและสภาพที่เป็นจริง และเหตุผลอีกประการหนึ่งเนื่องจากตัวชี้วัดมีความตรงตามเนื้อหาซึ่งผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 คน และผ่านการตรวจสอบความตรงตามเกณฑ์โดยการทดสอบค่าที่ โดยกำหนดเกณฑ์ $\bar{X} > 3.50$ ซึ่งตามหลักการวัดและประเมินผลอธิบายได้ว่าเครื่องมือที่มีความตรงจะมีความเที่ยงสูงตามไปด้วย เพราะความตรงคือความถูกต้องแม่นยำในสิ่งที่ต้องการวัด ซึ่งในการวิจัยนี้มาตรฐานและตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นได้จากการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน ส่วนความเที่ยง คือ ความคงที่ของคะแนนที่ได้จากการวัด เมื่อนำเครื่องมือมาวัดผลควรได้ค่าคะแนนเท่าเดิมหรือใกล้เคียงกัน จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ และตรวจสอบความตรงตามเกณฑ์ โดยการทดสอบค่าที่จากเกณฑ์ค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.50 ($\bar{X} > 3.50$) จึงทำให้ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพทั้งด้านความตรงและความเที่ยง ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกันว่ามาตรฐานและตัวชี้วัดที่พัฒนามีความตรง ดังนั้นเมื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องจำนวน 50 คน พบว่าค่าคะแนนของคำตอบมีการกระจายและคงที่ จึงสะท้อนค่าความเที่ยงโดยการคำนวณสูตรแอลฟาของครอนบาค (α - Cronbach) จึงมีค่าสูงกว่า .70 สรุปได้ว่ามีความเที่ยงสูงทั้งฉบับและทุกด้าน

6. คู่มือการใช้มาตรฐานตัวชี้วัดห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ มุ่งการนำไปใช้ในการประเมินตนเอง เพื่อให้หน่วยงานมีการพัฒนา ประกอบด้วยด้วยหัวข้อสำคัญ คือ ความเป็นมาของการพัฒนามาตรฐานและตัวชี้วัดการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ ประโยชน์ กระบวนการวิจัยและพัฒนามาตรฐานและตัวชี้วัดการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ รายละเอียดมาตรฐานและตัวชี้วัดการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ จึงสามารถนำไปใช้ในการประเมินห้องสมุดตามมาตรฐานและตัวชี้วัดห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ และใช้เป็นแนวทางพัฒนาห้องสมุดให้เป็นห้องสมุดมีชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

- 1) สอว. ควรประชาสัมพันธ์มาตรฐานและตัวชี้วัดห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น เพื่อแสดงความเป็นผู้นำห้องสมุดมีชีวิตและเป็นองค์กรที่สร้างปัญญาให้สังคม
- 2) สอว. ควรจัดพิมพ์เผยแพร่คู่มือการใช้มาตรฐานและตัวชี้วัดห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น และขยายผลสู่การพัฒนาบุคลากรและการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม
- 3) การนำคู่มือมาตรฐานและตัวชี้วัดห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ หน่วยงาน ผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องศึกษาคู่มือการใช้ให้ละเอียดเนื่องจากการให้ค่าน้ำหนักในแต่ละมาตรฐานไม่เท่ากัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการวิจัยติดตามผลการนำมาตราฐานตัวชี้วัดการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ไปใช้กับห้องสมุดทั้งที่เป็นห้องสมุดที่ได้รับรางวัล และไม่ได้รับรางวัลจากการเข้าร่วมโครงการอบรมและประกวดห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้และกับห้องสมุดอื่นๆ ที่ไม่เคยเข้าร่วมโครงการ
- 2) ควรมีการวิจัยและพัฒนาต้นแบบห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามมาตรฐานและตัวชี้วัดโดยรวมและในมาตรฐานแต่ละด้าน
- 3) ควรมีการวิจัยแนวปฏิบัติที่ดีตามมาตรฐานและตัวชี้วัดแต่ละด้านของห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้จากบรรณารักษ์ผู้ปฏิบัติงานที่เป็นต้นแบบ

บรรณานุกรม

- ชูติมา ลัจจานันท์. (2549). รายงานการวิจัยการพัฒนามาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย “**สิ่งพิมพ์ สกศ อันดับที่9/ 2549**”. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2554). **การพัฒนามาตรฐานการรัฐสารสนเทศและยุทธศาสตร์การพัฒนานักเรียนไทยให้เป็นผู้รู้สารสนเทศ**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (ทุนอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดินประจำปี 2552 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช).
- ชูติมา ลัจจานันท์; กาญจนา ใจกว้าง; และ มาลี ลำสกุล. (2554). **การสังเคราะห์องค์ความรู้ห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: สำนักงานอุทยานการเรียนรู้และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชูติมา ลัจจานันท์; และ บุญศรี พรหมมาพันธ์. (2549). **การพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อการประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (ทุนอุดหนุนการวิจัยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา).
- ชูติมา ลัจจานันท์; และ บุญศรี พรหมมาพันธ์. (2553). **รายงานการวิจัยติดตามประเมินผลโครงการอบรมและประกวดห้องสมุดมีชีวิต ครั้งที่ 2**. กรุงเทพฯ: สำนักงานอุทยานการเรียนรู้.
- ชูติมา ลัจจานันท์; และ ศิริพร ลัจจานันท์. (2550). **การประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (ทุนอุดหนุนจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา).
- สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ. (2550). **มาตรฐานห้องสมุดประชาชน พ.ศ.2550**. กรุงเทพฯ: สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). **มาตรฐานห้องสมุดและตัวบ่งชี้เพื่อการพัฒนาคุณภาพห้องสมุดโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- ลิริกร มณีรินทร์; และคณะ. (2549). **คู่มือเติมชีวิตให้ห้องสมุด**. กรุงเทพฯ: สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ TK Park.
- ลิริกร มณีรินทร์; นพรัตน์ มณีรัตน์; และ มนทิรา วิโรจน์อนันต์ (2549). **คู่มือเติมชีวิตให้ห้องสมุด 2**. กรุงเทพฯ: สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ TK Park.